

Jana Gašparíková

INOVÁCIE A ICH ZÁZEMIE¹

***Abstract:** Innovations represent fundamental pillars for knowledge economy in general, its future development, but also for each country's economic development. It is in the country's best interest to underpin the real status quo of innovations in the Slovak Republic and their impact on the country's future favourable or unfavourable economic development.*

***Keywords:** regions, innovations, innovation policy*

JEL: F 01, I 2, O 31, R 10

Inovácie a partnerstvo

Súčasná novodobá znalostná ekonomika nadobúda aj vďaka globalizácii stále nové a špecifické črty, ktoré je dôležité skúmať. Významnú úlohu majú nové informácie, znalosti. Práve tieto nové informácie a zmeny spätne kladú nový dôraz na chápanie ekonomiky a objavujú sa kardinálne otázky, či nová ekonomika je skutočne znalostnou ekonomikou alebo či stále ide o metamorfózu klasickej ekonómie. Tieto reflexie vyvolávajú diskusiu u mnohých ekonómov.

Pri tejto globalizácii sa dostáva do popredia v rámci inovácií aj špecifický vzťah medzi firmami, založený na pojme partnerstva a sieťovania. Inovácie dostávajú do popredia stále viac zmeny, ktoré porušujú kontinuitu v ekonomickom vývoji. Čím ďalej, tým dôležitejším sa stáva pri udržaní kontinuity menenej prostredníctvom zmien a inovácií pojem partnerstva. Môžeme povedať, že je základom kontinuálnych zmien. Partnerstvo sa začína presadzovať na rôznych ekonomických úrovniach, či už v širšej rovine medzi firmami alebo v podniku (medzi vedením podniku a pracovníkmi, v rámci outsourcingu, medzi jednotlivými firmami atď.) Pri týchto partnerstvách sa dostáva do popredia sociálny kapitál, ktorý v podstate podporuje normy reciprocity a dôvery. Tá je taká dôležitá práve pre systém, v ktorom prevláda kooperácia a trvalo udržateľný ekonomický rozvoj medzi firmami. Toto partnerstvo má veľký význam aj v kooperácii firiem, ktorá je postavená aj na geografickej blízkosti firiem.

¹Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA č. 2/0206/09.

Pri zhukovaní (geografickej blízkosti) firiem sa akumulujú poznatky a vedomosti, ktoré podporujú lokálnu konkurencieschopnosť firiem a možnosti ich multiplikatívneho efektu. Tento multiplikatívny efekt odzrkadľuje to, že pri súčasnom ekonomickom vývine vidíme, že do popredia sa dostáva konkurencieschopnosť nie jednotlivej firmy, ale spoločné úsilie viacerých firiem, t. j. čoraz dôležitejším sa stáva akoby podhubie, ktoré spája viaceré firmy dokopy a ich geografická a lokálna blízkosť umožňuje zvyšovať ich efekt konkurencieschopnosti a inovatívnosti. Tieto faktory vo svojom spojení vytvárajú nový predpoklad pre konkurencieschopnosť podnikov.

Do popredia sa dostáva problematika klastrov alebo zhukov, ktorá umožňuje, aby sa podporovala nielen konkurencieschopnosť medzi firmami, ale aj istá kooperácia.

Tým však, že sa vytvorí isté podhubie, ktoré umožňuje podporu proinovatívneho prostredia pre isté firmy, na druhej strane spôsobuje určitú nerovnováhu v ekonomike. Táto nerovnováha v ekonomike sa prejavuje práve tým, že v istom geograficky určitom prostredí sa vytvorí zhuk inovatívnych firiem, a v inom prostredí sa naopak vytvorí priestor bez akýchkoľvek proinovatívne orientovaných firiem.

Inovácie a dôvera

Pri prekonávaní týchto nerovnováh sa stáva dôležitým aj sociálny kapitál. Sociálny kapitál a dôvera sú veľmi dôležité nielen pre inovácie, ale takisto aj pre partnerské vyjednanie. Späťne sa tým dostávame k inštitucionálnej ekonomike, ktorá podľa mnohých ekonómov znamená, že firemné prostredie je ovplyvňované aj otázkami dôvery a správne motivovaného sociálneho kapitálu. Pri formovaní správne fungujúceho firemného prostredia sa stávajú dôležitými aj rôzne druhy dôvery. Napr. japonská ekonómka Sako rozoznáva „3 druhy dôvery: základnú dôveru, ktorá je spojená s istou vierou v schopnosti, resp. možnosti niekoho iného (podnikateľ a resp. firmy). Pri druhom stupni dôvery hovoríme o akomsi technicistickom stupni dôvery, pri ktorom sa stáva dôležitou racionálna kooperácia. Tretí typ dôvery sa nazýva goodwill, kde už existujú vzájomné očakávania vzťahov a dobrej vôle“ ([1], s. 78). Pri prekonaní ekonomickej nerovnováhy ide o nájdenie rovnováhy medzi individuálnou autonómiou (za takú sa pokladá individuálna firma) a koncentrovanou príčinnosťou, ktorá je spôsobená práve zhukom proinovatívnych firiem.

Ukazuje sa, že práve v krajinách novej zjednotenej Európy môžeme hovoriť ešte o nedostatku tejto dôvery, ktorá zabraňuje aj vytvoreniu a formovaniu efektívne fungujúceho trhu. Čím ďalej, tým viac sa potvrdzuje, že vyhrávajú krajiny, kde sa nachádza v rovnováhe v podnikateľskom prostredí práve táto potreba partnerstva a kooperácie. A práve v týchto krajinách, ktoré sa formujú prostredníctvom budovania rôznych druhov partnerstva, sa aj tak musí táto dôvera neustále budovať a dobudovávať.

Pri sociálnom kapitáli sa stáva dôležitou práve otázka dôvery, ktorá sa prostredníctvom sietovania a partnerstva, vytváraného medzi firmami, ďalej podporuje

a rozvíja. V rámci toho sa podporuje aj trh a isté občianske zásahy, ktoré sú nevyhnutné aj pre proinovatívne prostredie, sprostredkované aj proinovatívne firmy.

Na druhej strane však paradoxne jedným z dôležitých momentov, ktoré môžu zabrzdiť veľkú konkurenciu medzi firmami, je práve strategický záujem firiem o inovácie. Tento strategický záujem o inovácie utužuje partnerstvo medzi firmami a potláča konkurenciu medzi nimi. V tom prípade majú firmy zrejmy strategický plán ako preraziť na trhu a s akými výrobkami sa presadiť.

Inovačné zázemie

Ukazuje sa, že v súčasnosti sa vedomosti a inovačné procesy stávajú komplexnými procesmi, s ktorými treba rátať. Existuje obrovské množstvo zdrojov znalostí a vstupov. A práve s nimi operujú mnohé organizácie a firmy. Pri riešení týchto úloh sa dostávajú do popredia inštitúcie a firmy, ktoré sú inkubátormi týchto inovácií. Začínajú sa objavovať nové inštitúcie a agentúry, ktorých úlohou je plniť nové výskumné a proinovatívne zamerania. Tieto inštitúcie vytvárajú novú reťaz, resp. partnerstvo medzi univerzitami, jednotlivcami, firmami atď., čím sa realizuje aj nová deľba práce a využívanie vedomostí a znalostí. Tento proces nového využívania informácií vyžaduje nový vzťah medzi tichými a kodifikovanými vedomosťami a takisto flexibilnú kooperáciu ľudí v rámci organizácií a pružný manažment.

Nové spojenie medzi univerzitami a podnikmi a súkromnými výskumnými firmami podporuje zhlukovanie, a tým nepriamo aj rozvoj malých a stredných podnikov. Na druhej strane to kladie späť nové požiadavky na univerzity a na vysoké školy, aby boli viac orientované na výrobu a obchod.

Zhlukovanie firiem naštartovalo aj iné chápanie inovácií, ako to bolo v predchádzajúcom období, keď sa inovácie chápali ako výsledok lineárneho procesu. Práve tieto zhluky umožňujú chápať inovácie v omnoho difúznejšom a multiplikatívnejšom prostredí.

„K novému chápaniu inovácií pomohol aj pojem národného inovačného systému, ktorý inovácie poníma omnoho širšie v začlenení pôsobenia mnohých iných organizácií. V tomto smere sa chápanie rozširuje o vládne a verejné organizácie, výskumné a technologické ústavy, ako aj rôzne znalostne orientované obchodné podniky (napr. súkromné spoločnosti a organizácie, ktoré sa spoliehajú na profesionálne vybudované vedomosti). Všetky tieto organizácie existujú v každom národnom systéme a môžu pôsobiť medzi sebou rôznym spôsobom“ ([2] s. 288).

Ďalším dôležitým dôvodom, prečo sa firmy zhlukujú do celkov, je i to, že pri inováciách sa vytvára aj istý tlak, ktorý súvisí s neurčitým rizikom, ako budú jednotlivé firmy reagovať na inovácie. Pri správnom alokovaní financií do inovatívnych firiem sa financie vrátia, avšak isté percento rizika pre tieto firmy vždy zostáva.

Inovácie a ich premyslená podpora

V prípade inovácií sa dostáva do popredia otázka premyslenej strategicky zameranej priemyselnej politiky. Nejde len o podporu konkurencie medzi jednotlivými firmami a priemyselnými sektormi, ale takisto aj o partnerstvo a kooperáciu, ktoré umožňuje vyvíjať sa inováciám v istom bazálnom prostredí. „Pre novú priemyselnú politiku sa stáva dôležitou nová priemyselná (antitrustová) politika. Ak si zoberieme do úvahy, že kooperatívna a konkurenčná povaha firiem sa vyvíja v priebehu novej súťaživosti, tak v tom prípade musí nová priemyselná politika vyvážiť paradox, t. j. podporiť adekvátne spojenie kooperácie a súťaživosti, ktoré spôsobuje dlhodobý vývoj z hľadiska infraštruktúrneho vývinu priemyselného odvetvia alebo sektora, a takisto schopnosť firiem inovovať neustále a odpovedať na nové výzvy a príležitosti“ ([1], s. 24). Pri tomto novom viac strategickom prístupe sa stáva dôležitou práve premyslená podpora inovatívneho prostredia firiem.

Pri rôznom využití vedomostí, ktoré sú jedným z nevyhnutných sprievodných znakov rozvoja inovácií, sa dostávajú do popredia otázky licencií a spin-off spoločností, väčších alebo menších, ktoré sa odčleňujú od veľkých spoločností alebo od vysokých škôl, resp. univerzít („čím ďalej, tým viac sa stáva primárnym uzatváranie rôznych typov dohôd s predpokladom zaručiť prílev mladej kvalifikovanej sily a jej využitie v prípade rýchlej komercializácie výskumu a pretavenia do istého druhu inovácií“) ([3], s. 69).

Pri výskume a vývoji, ktorých výsledkom sú inovácie, treba rátať aj s tým, že s inováciami v praxi súvisí aj isté riziko, premietajúce sa do obchodného i vývojového stanoviska. Preto sa pri inováciách stretávame aj s tým, že okrem tzv. inovatívnych projektov vznikajú aj imitatívne projekty, ktorých aplikácia nesúvisí s takým veľkým rizikom. Na druhej strane práve zhľukovanie firiem umožňuje aj znížiť riziko pri zavádzaní inovácií v rôznych inovatívne orientovaných firmách.

Inovácie v SR

„Slovensko sa aktuálne nachádza v situácii, keď dobieha etapa modernizácie industriálneho typu a začína sa etapa budovania informačnej, znalostnej spoločnosti. Disponibility k prechodu na informačnú a poznatkovo orientovanú spoločnosť sú v regionálnom rozvoji veľmi diferencované a prechod vzhľadom na značné zaostávanie je pomalý. Začiatok 21. storočia (spojený so vstupom SR do EÚ) však už naliehavejšie naspôsobuje potrebu intenzívnejšie vytvárať podmienky na rozvoj znalostnej spoločnosti, aby sa naše zaostávanie v tejto oblasti nezväčšovalo, ale naopak, redukovalo.“ ([4], s. 7–8).

V rámci Slovenskej republiky sa rozoznávajú inovačné politiky prvej, druhej a tretej generácie. Inovačná politika prvej generácie sa zameriavala na konkrétne oblasti, ktoré sa týkali inovačných aktivít : na právny, regulačný a finančný rámec

inovačných aktivít. Tento druh inovačnej politiky bol postavený na myšlienke, že inovácie sú výsledkom cieleného výskumu a vývoja. Pri inovačnej politike druhej generácie sa stavia na tom, že inovácie možno chápať ako výsledky istého systémového prístupu, ktorý vychádza z istej strategickej podpory – t. j. nejde len o vývoj a výskum, ale aj o vytvorenie istých podporných organizácií, ako napr. inkubačných, priemyselných technologických centier. Inovačná politika tretej generácie je zameraná tak, aby sa inovácie stali integrálnou súčasťou všetkých politík (t. j. priemyselnej, hospodárskej, sociálnej aj inovačnej).

Fakt, že inovácie sa slabo rozvíjajú, súvisí aj s tým, že neexistuje podoba ucelenej inovačnej stratégie v SR. Konkrétne opatrenia sú pod dohľadom takých inštitúcií, ako Ministerstvo školstva SR, Ministerstvo hospodárstva SR a rôzne agentúry. Takýto nesystémový prístup spôsobuje, že sa daný problém nerieši komplexne a kompetentne. Problém komunikácie medzi jednotlivými ministerstvami a agentúrami vedie k tomu, že neexistuje ani jeden kompetentný orgán, ktorý by ho zastrešoval a vytváral preň stratégiu. „Dôsledkom tohto stavu je, že existuje slabé prepojenie základného a aplikovaného výskumu a podnikateľského sektora. Takisto neexistuje vertikálna koordinácia – medzi národným a regionálnym inovačným systémom, ktorá by sa zasadila o to, aby vznikli iniciatívy reagujúce na špecifické podmienky regiónov spôsobom zdola nahor“ ([5], s. 2).

Strategickým cieľom inovačnej stratégie SR do roku 2013 je, aby sa inovácie stali jedným z hlavných nástrojov rozvoja novej, t. j. znalostnej ekonomiky. S tým by súvisel aj pravdepodobný hospodársky rast SR s cieľom dosiahnuť úroveň najvyspelejších ekonomík Európskej únie. Do roku 2013 je dôležité dosiahnuť, aby sa v Slovenskej republike vytvoril národný inovačný systém, ktorý bude obsahovať regionálne inovačné štruktúry (inkubátory, inovačné centrá, schémy, poradenské centrá atď.), a ktorý by podporil rozvoj znalostnej ekonomiky v SR.

Uvedená inovačná stratégia SR obsahuje 3 priority:

Priorita č. 1: vysoko kvalitná infraštruktúra a efektívny systém pre rozvoj inštitúcií ([5], s. 8),

Priorita č. 2: kvalitné ľudské zdroje ([5], s. 9),

Priorita č. 3: účinné nástroje pre inovácie ([5], s. 9).

Práve v rámci prvej priority sa hlavný dôraz kladie na sformovanie podmienok na rast inovačných aktivít, najmä v malých a stredných podnikoch. Ako druhá priorita sa chápu inovačné postupy založené na medzinárodných skúsenostiach, ktoré vo veľkej miere prispievajú k rozvoju súkromného sektora. Treťou prioritou má byť podpora budovania fungujúceho systému, v rámci ktorého inovácie budú jeho integrálnou súčasťou. Inovačné aktivity sa budú v SR v rokoch 2007–2013 financovať najmä zo štrukturálnych fondov, z prostriedkov komunitárnych programov, využitím nástrojov rôznych typov finančných odmien.

Rozpracovanie jednotlivých opatrení inovačnej stratégie SR na roky 2007 až 2013 na konkrétne opatrenia a úlohy sa stalo predmetom dokumentu Inovačná

politika SR na roky 2008–2010. Ministerstvo hospodárstva SR navrhlo prijať v období rokov 2008–2010 tieto opatrenia:

„Opatrenie č. 1: Finančná podpora vzniku inovačných centier, zriadenie informačného portálu zameraného na podporu inovatívnosti v podnikateľskej sfére, zavedenie pravidelného hodnotenia prostredníctvom ukazovateľov rozvoja inovatívneho prostredia, vytvorenie implementačnej agentúry na podporu a rozvoj inovácií.

Opatrenie č. 2: Podpora komunikačných nástrojov zameraných na propagáciu inovatívnosti, podpora rastu kvality ľudského kapitálu prostredníctvom vzdelávacích aktivít, mobility a presunu vedomostí.

Opatrenie č. 3: Inovácie a technologické transfery, podpora spoločných služieb pre podnikateľov, podpora inovačných aktivít v podnikoch.“ ([5], s. 9–21)

Dôraz na riešenie problémov súvisiacich s inovatívnym prístupom a inováciami sa začal systematicky klásť po prijatí Stratégie rozvoja konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010. Podpora inovácií a rozvoja nových technológií sa nevyriešila prílevom zahraničných investícií, pretože tento prílev sa zamerail na transfer technológií, a nie na tvorbu nových inovácií investovaním do výskumu a vývoja.

Zarážajúcou je skutočnosť, že práve tvorba HDP nie je podporovaná tvorbou inovácií z domácich zdrojov. Väčšinová časť aplikovaných nástrojov je nesytemová – s tým súvisí slabý inovatívny manažment. Keď sa zameriame na difúziu inovácií, vidíme, že zo strany štátu neexistuje systémový prístup. Takisto chýba na medzifirmovej úrovni širšia spolupráca – v súčasnosti existuje len podpora priemyselných parkov a inkubačných centier, ale nie ďalšia podpora firiem, ktoré odchádzajú z týchto priestorov, tzv. spin off firiem. Väčšina podporných inovácií prichádza skôr zdola, a nie zhora – od priemyselných asociácií alebo technologických centier. Podiel verejných výdavkov na výskum a vývoj v pomere k HDP sa od roku 1996 až do roku 2003 znižoval z úrovne 0,40 % na 0,21 %. Teraz je jedným z najnižších v Európe.

V tabuľke č. 1 môžeme vidieť rôzne ukazovatele, ktoré sa vzťahujú na inovácie, najmä však podiel výdavkov na inovácie z celkových tržieb.

Inovácie

Ukazovateľ	2003	2004	2006	2008 *
Podiel podnikov s inovačnou aktivitou	19,4	23,2	25,1	36,1
Malé podniky (10–49 zamestnancov)	14,6	16,3	19,2	31,5
Stredné podniky (50–249 zamestnancov)	24,2	34,8	34,4	48,7
Veľké podniky (250 a viac zamestnancov)	47,5	58,0	56,0	67,6
Podiel výdavkov na inovácie z celkových tržieb v %	3,6	3,2	3,0	1,2
Štruktúra výdavkov na inovácie v % Vnútorný výskum a vývoj	6,6	8,1	8,3	9,9
Obstaranie výskumu a vývoja	2,8	2,2	3,8	7,9
Obstaranie strojov a zariadení	60,9	84,5	85,5	77,5
Obstaranie ostatných vonkajších znalostí	22,1	5,2	2,4	4,7
Výdavky na prípravnú fázu produkcie a uvedenie na trh	7,6	-	-	-

Prameň: Štatistický úrad SR, 2008., portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=1800, posledná aktualizácia 23.8.2008

*Od roku 2008 boli do inovačne aktívnych podnikov zaradené aj podniky s netechnologickými inováciami.

Pokiaľ ide o inovácie priamo v priemysle, dôležité technologické inovácie sa realizovali vo veľkých firmách v rozhodujúcich odvetviach priemyslu, ako bolo hutníctvo, energetika, elektrotechnika, automobilový priemysel a celulózo-papierenský priemysel. Bolo to umožnené v prvom rade vstupom zahraničného kapitálu v rámci reštrukturalizácie a modernizácie. Dôležitou informáciou je, že len 4 % firiem spracovateľského priemyslu používajú špičkové technológie na súčasnej svetovej úrovni (high-tech), 19 % na strednej technologickej úrovni a 48 % na nízkej technologickej úrovni. Veľmi nízka je inovačná aktivita práve v malých podnikoch – 24 % podnikov vyrába produkty, ktoré neumožňujú inovácie, 17 % neinovovalo žiadny produkt, 40 % inovovalo existujúci produkt a iba 19 % malých firiem zaviedlo úplne nový produkt.

Ak porovnáme Slovenskú republiku s inými európskymi krajinami, vidíme, že existujú značné rozdiely medzi jednotlivými krajinami v EÚ (podľa údajov Európskej komisie z roku 2006). „Komisia rozdelila jednotlivé krajiny do niekoľkých skupín podľa stupňa inovatívnosti v ich ekonomikách:

- *vedúce krajiny:* Švajčiarsko, Fínsko, Švédsko, Dánsko, Nemecko,
- *priemerné:* Francúzsko, Luxembursko, Írsko, Veľká Británia, Holandsko,

- Belgicko, Rakúsko, Nórsko, Taliansko, Island,
- *dobiehajúce*: Slovinsko, Maďarsko, Portugalsko, Česká republika, Litva, Lotyšsko, Grécko, Cyprus, Malta,
 - *strácajúce*: Estónsko, Španielsko, Bulharsko, Slovensko, Rumunsko, Turecko.

Slovensko sa umiestnilo na 22. mieste. Na predposlednom mieste sa umiestnilo z hľadiska tvorby poznatkov. V roku 2008 sa situácia trochu zmenila Slovensko sa dostalo do skupiny dobiehajúcich krajín spolu s Estónskom a Španielskom, a Slovinsko sa dostalo do spolku priemerných krajín. Pokiaľ ide o inovačné smerovania, je na tom lepšie. Európska komisia identifikovala aj pozitívne a negatívne trendy vývoja poznatkovej základne a inovatívnosti v slovenskej ekonomike:

- pozitívne trendy: nárast zamestnanosti v oblastiach so strednou či vysokou technologickou úrovňou (spôsobené najmä zahraničnými investíciami v automobilovom priemysle, dostatočným počtom absolventov vedeckých a technických odborov), terciálne vzdelávanie, nárast verejných investícií do výskumu a vývoja – hoci stále nedosiahli úroveň vývoja z roku 1988;
- negatívne trendy: nízka absolútna úroveň verejných investícií do výskumu a vývoja, výrazný pokles súkromných investícií do výskumu a vývoja (z 0,58 % na 0,23 % v roku 2004), pokles výdavkov na informačné a komunikačné technológie. Hlavnou výzvou pre Slovensko má byť rozvoj inovačných kapacít difúziou“ [6].

Zaujímavé je vidieť reálny rebríček poradia najinovatívnejších krajín v Európskej únii (tab. č. 2). [7].

Tab. č. 2

Najinovatívnejšie krajiny v EÚ

Poradie	Krajina	Index	Poradie	Krajina	Index
1.	Švédsko	0,73	7.	V. Británia	0,57
2.	Švajčiarsko	0,67	8.	Rakúsko	0,48
3.	Fínsko	0,64	9.	Francúzsko	0,47
4.	Izrael	0,62	10.	EÚ priemer	0,45
5.	Dánsko	0,61	22.	Slovensko	0,25
6.	Nemecko	0,59			

Prameň: European Innovation Scoreboard, 2008

Inovácie a ich význam v SR

Uznesením vlády SR č.1012 zo 14. 12. 2005 bol prijatý Plán práce vlády SR na rok 2006, spracovaný na základe návrhov ministerstiev a ostatných orgánov štátnej správy. V roku 2006 sa mala na rokovanie vlády predložiť *Koncepcia inováčnej stratégie*. Táto koncepcia sa mala fixovať na podporu inovačných nástrojov. Avšak k realizácii tejto myšlienky nedošlo, prerokované a upravené bolo nové znenie

Návrhu inovačnej stratégie SR na roky 2007–2013, ktoré bolo schválené uznesením vlády č. 265 zo 14. 3. 2007. V rámci tohto návrhu sa inovácie majú stať jedným z hlavných nástrojov rozvoja znalostnej ekonomiky a zabezpečovania vysokého hospodárskeho rastu SR. Do roku 2013 by sa mal na Slovensku vytvoriť národný inovačný systém, ktorý bude obsahovať regionálne inovačné štruktúry. (V rámci týchto inovačných štruktúr môžeme hovoriť o inkubátoroch, inovačných centrách a rôznych poradenských centrách.)

Jedným z možných spôsobov rozvoja inovácií je lepšia podpora kvalitného aplikovaného výskumu, t. j. prepojenie medzi firmami a výskumnými pracoviskami (s tým však súvisí aj zmena legislatívy, ktorá by práve výskumným pracoviskám umožnila komercializovať ich výskum). V mnohých krajinách je tento prístup už dávno legalizovaný.

Slovenská republika nemá dostatočne vybudovanú ani regionálnu inovačnú štruktúru. V rámci regionálnej politiky sa stále nedostatočne zdôrazňuje prepojenie medzi národnou úrovňou a podnikateľmi a regionálnymi inovačnými centrami, ktoré by práve prihliadali na regionálne rozdiely a diferenciacie a snažili sa stierať rozdiely. Slovenská republika – ako som už uviedla – obsadzuje jedno z posledných miest pokiaľ ide o inovatívne prostredie. V tomto smere je dôležité mať a podporovať rizikový kapitál (ktorého je na Slovensku naozaj nedostatok), ktorý by bol vhodný na podporu proinovatívneho prostredia v SR.

Treba konštatovať, že sa zabúda na inovácie v rámci služieb, ktoré by sa práve v znalostnej ekonomike mali výrazne podporovať.

Vidíme, že v inováciách máme čo dobiehať, aby sa mohol prejaviť nový druh manažmentu na všetkých úrovniach v podnikoch, inštitúciách atď., ktorý je taký dôležitý v znalostnej ekonomike. Práve teraz, keď sa tak veľa hovorí o prechode ekonomiky SR na znalostnú ekonomiku, je nevyhnutné poukázať aj na nedostatky v oblasti inovácií a ich jednotlivé riešenia, ktoré ju pomôžu formovať a budovať. Ako nevyhnutné sa ukazuje podporiť práve tretiu etapu inovačnej politiky, urýchliť ju a presadiť do života. Pri tomto postupe treba veľmi cielene a strategicky využiť aj štrukturálne fondy a spôsoby riešení v iných krajinách, ktoré boli v tomto smere omnoho úspešnejšie ako SR, a implantovať ich spôsob riešení a postupov pri realizácii tretej etapy inovačnej politiky v SR.

Pri skúmaní dôležitosti inovácií sa treba sústrediť na to, aký je vzťah podnikov k vede a k výskumu na Slovensku. Zarážajúce je, že podniky sa podieľajú neuveriteľne nízkou mierou na výdavkoch na výskum a vývoj v priemysle SR. Táto situácia sa ešte zmenila po roku 1989: „Slovensko v investíciách do inovácií ani v roku 2005 nedosahovalo úroveň investícií z roku 1989. Slovensko zaostáva v inováciách malých a stredných podnikov, v budovaní inovačných inštitúcií, v rozvoji celoživotného vzdelávania a vo výstavbe inovačných poznatkov. Má schválený projekt Minerva (Mobilizácia inovácií v národnej ekonomike a rozvoj vedecko-vzdelávacích aktivít, ktoré vychádzajú z Lisabonskej stratégie).“ ([8], s. 17) Slovensko ako malá krajina

si nahrádza zníženie podielu na výskume dovozom modernej technológie zo zahraničia. Podiel vnútropodnikových výdavkov na celkových výdavkoch výskumu a vývoja v priemysle klesol, ide iba o 7 %, zatiaľ čo výdavky na dovoz technológie zo zahraničia (stroje a zariadenia) dosahujú 89 %. V Českej republike podiel obdobných výdavkov predstavuje 22 % a 47 % a v krajinách EÚ 15 to je 36 % a 21 %.“ ([9], s. 119) „V hodnote sumárneho inovačného indexu (SII), ktorý vyjadruje celkovú inovačnú kapacitu krajiny, dosahuje Slovensko iba 37 % hodnoty najvyšších krajín EÚ.“ ([9], s. 119) Tieto čísla sú skutočne alarmujúce a ukazujú, že inovačná politika na Slovensku výrazne zaostáva. Vysoké percento výdavkov na nákup technológií svedčí o nedostatočnej motivácii na podporu inovácií, ktoré umožňujú rozvoj technológií založených na domácom tvorivom potenciáli a schopnostiach.

Dá sa predpokladať, že podpora inovácií a proinovačného prostredia je možná aj popri tom, že sa využijú prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ na roky 2007–2013, „kde sa predpokladá priemerný ročný príspevok na výskum a vývoj zhruba 173 mil. eur, čo predstavuje 80 % celkových ročných výdavkov na vývoj v roku 2006.“ ([9], s. 129) Nároky na vzdelanie sú čím ďalej tým vyššie a ak sa Slovensko nespamätá, tak sa jeho brain drain (t. j. odchod mladých ľudí) zvýši z 11% na ešte vyššie percento. S tým súvisí nebezpečenstvo, že nebude mať vysokovýkonnú ekonomiku a bude mať málo kvalifikované sily. A to si slovenská ekonomika nemôže dovoliť. Aj preto je dôležité podporovať proinovatívne prostredie. Celkovo sa má získať z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) pre Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast na roky 2007–2013 suma 772 mil. eur (Finančný plán Operačného programu Konkurencieschopnosť a hospodársky rast na celé programové obdobie podľa prioritných osí a zdrojov financovania, v eurách, v bežných cenách, je v tabuľke č. 3).

Tab. č. 3

Finančný plán OP za celé programové obdobie podľa prioritných osí

	EÚ – zdroje	Národné zdroje	Národné verejné zdroje (c)	Súkromné zdroje (d)	Spolu (e)=(a)+(b)
	(a)	(b)=(c)+(d)	(c)	(d)	(e)=(a)+(b)
Prioritná os č. 1 Inovácie a rast konkurencieschop.	432 320 000	76 291 765	76 291 765	0	508 611 765
Prioritná os č. 2 Energetika	168 836 400	29 794 659	29 794 659	0	198 631 059
Prioritná os č. 3 Cestovný ruch	146 680 000	25 884 706	25 884 706	0	172 564 706
Prioritná os č. 4 Technická pomoc	24 163 600	4 264 165	4 264 165	0	28 427 765
Spolu	772 000 000	136 235 295	136 235 295	0	908 235 295

Prameň: Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, [12,s.135]

Ako vidíme, vzdelanie sa stáva čím ďalej tým dôležitejším pre hospodárstvo tej-ktorej krajiny. Je takisto jednou z dôležitých podmienok polarizujúceho sa sveta. „Polarizácia na základe vlastníctva ľudského kapitálu, t. j. vzdelania a znalostí, prebieha omnoho rýchlejšie a s väčšou intenzitou, než prebiehala polarizácia na základe vlastníctva fyzického kapitálu.“ ([9] s. 123)

Zhrnutie

Ak sa zamyslíme nad globálnym inovačným prúdom, ktorý súvisí s takými javmi v podnikateľskom prostredí, ako je napríklad potreba sieťovania, resp. dôvery, vidíme, že v SR je inovačné zázemie ešte neuspokojivé; musí sa nielen inštitucionálne, ale aj podnikateľsky podchytiť a rozvinúť.

Pri týchto krokoch je potrebné vidieť isté priority, ktoré je nevyhnutné dávať do popredia – t. j. vedu a výskum, bez ktorých sa inovácie neposunú ďalej a bez nich sa neudeje ani posun smerom k znalostnej ekonomike. V podstate možno povedať, slovenská ekonomika predstavuje dva ekonomické systémy, v rámci ktorých sa realizuje. V prvom rade ide o klasický typ ekonomiky, vnútri ktorého ide o rozvíjanie konkurencieschopnosti firiem, avšak na druhej strane zaznamenávame už aj iný typ ekonomiky, t. j. znalostnej, kde ide o rozvíjanie inovačného zázemia na základe konkurencieschopnosti, partnerstva, dôvery a kumulatívnych znalostí a sociálneho kapitálu.

Literatúra

- [1] COOKE, PH: *Knowledge Economies. Clusters, Learning and Cooperative Advantage*. Routledge. London and New York, 2002. ISBN 0415164095
- [2] PITELIS, CH.–SUGDEN, R. – WILSON, J. R. (eds): *Clusters and Globalisation. The Development of Urban and Regional Economies*. Cheltenham: UK, Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2006. ISBN 1843766752
- [3] .Knowledge-based Sectors: Key Drivers of Innovation and Modes of Knowledge Exchange. In: COOKE, Ph.– LAURENTIS, de C. – TEODLING, F – TRIPPL, M.: *Regional Knowledge Economies, Market, Clusters and Innovation*. Cheltenham, U. K, Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2007. ISBN 978145425296 (hbk),1845425294.
- [4] GAJDOŠ, P.– PAŠIAK, J.:*Regionálny rozvoj Slovenska. Z pohľadu priestorovej sociológie*. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2006. ISBN 80-85544-46-6.
- [5] Návrh inovačnej stratégie SR pre roky 2007–2013.
- [6] Inovácie: Slovensko zaostáva. <http://www.euroactiv.sk/isabonska-strategia/> clanok/inovacie-slovensko-zaostava.
- [7] JAROŠOVÁ, G: Inovácie na bruselský spôsob, e- Trend 29. 9. 2008.
- [8] IVANIČKA, K. – IVANIČKOVÁ, A: *Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava: VŠEMvs, 2007. ISBN 978-80-89143-46-7.
- [9] Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava, august 2008, www.government.gov.sk/data/files.
- [10] Štatistický úrad SR, 2008,<http://portal.statistics.sk/show.doc.do?docid=1800>), rok 2008.
- [11] Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, Ministerstvo hospodárstva SR, Bratislava, 2007.
- [12] JÁČ, I.– RYDVALOVÁ, P.– ŽÍŽKA, M.: *Inovace v malém a středním podnikání*. Brno, 2005. ISBN 80-251-0853-8.